

A hiteléletet megbénító igazságszolgáltatási bajok.

Előadó: **Dr. Parecz Béla** ügyvéd, az aradi Ügyv. Kamara v. elnöke, orsz. képviselő.

Egy ország hiteléletét nemcsak az azzal közvetlenül összefüggő speciális igazságszolgáltatási bajok, például a behajtási perek lassúsága, rossz kényszeregyezségi és csőd-eljárás stb. bénítják meg, hanem az igazságszolgáltatás általános bajjai is. Az olyan országban, amelyben tanulatlannak és lelkiismeretlenek a bírák, ahol nem lehet előre látni a perek eredményét, ahol nincs vagyonsbiztonság s nincs értéke az egyéni szabadságnak, ott megbénul a produktív munkakészség, a vállalkozási kedv, onnan visszahúzódik a külföldi tőke s annak az országnak hitellete is beteg lesz. Viszont a jó igazságszolgáltatás bizalmat kelt az ország iránt s növeli annak hitelét. *Justitia regnorum fundamentum.* Különösen áll ez a tétel az országok közgazdasági életére, mert annak a nép szorgalma, intelligenciája, az ország világgazdasági helyzete, természeti kincsei stb. mellett egyik alapja kétségtelenül a jó igazságszolgáltatás is. Igazságszolgáltatási bajaink kérdése tehát nemcsak jogászai, hanem közgazdasági kérdés is, s mint ilyen, a Közgazdasági Szakosztály tárgykörébe tartozik.

Minket, erdélyi kisebbségi magyarokat, igazságszolgáltatási bajaink annál érzékenyebben érintenek, mert másodosztályú állampolgárok s gazdaságilag is gyengébb existenciák vagyunk s mert jobb állapotokhoz voltunk szokva. A magyar világban jó anyagi jogi törvényeink voltak, volt európai híré peres eljárásunk, képzett, lelkiismeretes s hivatásának magasztosságától áthatott bírói karunk s e tényezők összehatása következtében volt magas színvonalu igazságszolgáltatásunk. A háború s a politikai viszonyoknak a háború következtében beállott átalakulása okozta, hogy ezek az állapotok fenekestől felfordultak s az igazságszolgáltatás csődjének szélére kerültünk. Azóta a helyzet javult. Igaz, hogy ma is vannak nem dolgozó idősebb bíráink s vannak fiatal supleantsok, akik nem tudnak jó bírói munkát

produkálni, mert nincs meg hozzá a kellő tudásuk és élet-tapasztalatuk s mert többnyire regátiak, akik az itteni jogot egyáltalában nem ismerik, – de nagy számban vannak igazán képzett, lelkiismeretes s kötelességtudó bíránk is. Bíránk száma azonban a reájuk váró munkához képest kicsiny. A birói kar túl van halmozva közigazgatási természetű teendőkkal, adófelebbezésekkel, vám-, monopolügyekkel s a választások vezetésével, amelyekből minden esztendőben akad egy-kettő, ami hetekre elvonja a bírót igazságszolgáltatási hivatásától. A tárgyalási határidők hosszúk. Az aradi járásbiróságnál például most már 1931 áprilisára és májusára tűzik ki a következő terminusokat. A perek évekig eltartanak s ha végre kihirdetik bennük az ítéletet, a törvényszerű nyolc nap helyett gyakran hónapokig tart, amíg azt írásba foglalják.

A kezelő személyzet kezén vétívek, sőt eredeti okiratok és váltók vesznek el, gyakran egész iratcsomók eltűnnek. A végrehajtási ügyekben felületesen és hibásan írják le s expedíálják a határozatokat, amivel gyakran hónapokra akasztják meg az eljárást s okoznak ezzel a végrehajtnak tetemes kamatveszteséget. A felelősségérzet úgyszólván teljesen kiveszett belőlük.

A háború előtt a táblai s törvényszéki elnökök gyakran vizsgálták a bírák s a kezelő személyzet működését s azok felett folytonos s szigorú felügyeletet gyakoroltak. Ma minduntalan megjelenik a bíróságoknál egy-egy inspektor, ezek azonban mind regátiak, akik nem ismerik az itteni eljárást s nem tudják az ügymenetet ellenőrizni.

Általános igazságszolgáltatási baj, de a hiteléletet közvetlenül is érinti a hibás bélyegtörvény s annak különösen azok a rendelkezései, amelyek az érdemben való igazságszolgáltatási intézkedést a szabályszerű bélyegilleték lerovásától teszi függővé. Ha egy beadvány nincs kellően felbélyegezve, az egész ügyet elintézésen kívül helyezik. A rossz-hiszemű adósok rendszeresen úzik, hogy beadványaikat hibásan bélyegzik fel s ezzel az ellenük folyó eljárást megakasztják. Több bíróságnál például a törvényes 15 nap alatt beadott, de kellően fel nem bélyegzett igénykeresetet a végrehajtás folytatására halasztó hatályunak mondják ki, de

nem tűznek ki reá tárgyalást, hanem „nelucrare”-ba teszik. Ugyanígy járnak el a kellően fel nem bélyegzett váltókifogással is. Megbénítja a követelések behajtását az is, hogy a beadványi bélyegen felül az összes kiadmányok és mellékletek után külön kell leróni a bélyeget. Más helyen lévő bírósághoz küldött beadványnál az ember sohasem tudja előre megállapítani, hogy az elintézésről kiknek kell értesítést kapniok, tehát hogy hány végzés és vétív után kell bélyeget leróni. Hiába csatolja a számítása szerint szükséges bélyegeket, hetek után való várakozás után azt kell látnia, hogy beadványát nem intézik el, mert vagy kevés volt a bélyeg, vagy egyszerűen nyomon nélkül eltűnt.

Közvetlenül a hiteléletre érezteti káros hatását a portárel-rendszer is. A portárelek nem kapnak eljárási díjakat, hanem csak fix fizetést, tehát egyáltalában nem sietnek a végrehajtások foganatosításával s gyakran hetekig kell várni, míg egy ügy náluk sorra kerül. Az ügyeket nem a végrehajtást szenvedettek névének kezdőbetűi szerint osztják ki a portáreleknek, hanem rendszertelenül s így sohasem lehet megállapítani, hogy a lefoglalandó ingóságok le vannak-e már valakinek a javára foglalva. Ennek következtében alapfoglalást csinál a végrehajtó akkor is, ha voltaképpen felülfoglalásnak volna helye, amikor pedig árverést tüzet ki, az utolsó pillanatban derül ki, hogy egy másik foglaltató az ingókat potom áron már elárvereztette.

Itt említem meg az adóárverésekkel üzőtt visszaéléseket, amelyeket újabban a munkáspénztárak is gyakorolni kezdenek. Megtörténik, hogy egész üzleteket árvereznek adó- vagy munkáspénztári járulék-tartozások miatt pár ezer lejért, úgy, hogy az árverés megtartásáról senki sem tud. Ezek az árverések az adós kezdeményezésére történnek, aki az árverésen valamely hozzátartozójával vagy jóbarátjával megvásároltatja áruraktárát, ezáltal szabadul összes hitelezőitől s az üzletet más néven folytatja. Az adóhivatal lefoglaltatja az ingókat s kitűzi azokra az árverést anélkül, hogy a bírói foglalást eszközölt hitelezőkről egyáltalán tudomást venne s azokat az árverés határnapjáról értesítené, az árverésre pedig az ingókat az adóhivatal vagy munkáspénztár helyiségébe szállítják s ott hirlapi hirdetés nélkül, a nyilvánosság kizárásával elárverezik.

Minden jogérettel ellenkezik, hogy az állam, megye, község, vagy más közjogi testület elleni marasztaló ítéletet nem lehet végrehajtani, ha az illető tartozás nincs felvéve annak költségvetésébe. Mit ér akkor az ítéletnek 15 napra szóló marasztalási rendelkezése s hogyan hitelezhet valaki egy közjogi testületnek, amikor egyáltalában nincs módjában kikényszeríteni azt, hogy birói ítélettel megítélt követelése annak költségvetésébe felvétessék.

Már a magyar világban köztudomású volt, hogy a csőd-biztosnak s a csődválasztmányoknak ellenőrzése nem biztosítja kellően azt, hogy a csődvagyon nagyrészt a hitelezők kielégítésére fordíttassék, hanem annak jelentékeny részét a tömeggondnoki díjak s költségek emésztik fel. De akkor a lelkiismeretes és erélyes csődbiztosok mégis tudtak a hitelezőknek 10–15 százalékos kvótát biztosítani, az impérium átvétele óta azonban nem hallottunk egyetlenegy csődről sem, amelyben a hitelezőknek egy fillér is jutott volna.

Kétségtelen, hogy a közel 50 éves csődtörvényt módosítani kellene. De nem is merjük kivánni annak módosítását, mert mindig, amikor egy új törvény jelenik meg a Monitorul Oficialban, amely valamely létező jogállapotot módosít, következetesen felhangzik a feljajdulás, hogy az új törvény valamely foglalkozási osztályt, vagy kereseti ágat nyomorít meg s tesz tönkre. A magyar törvényhozásnak az volt a baja, hogy túl nehezen tudott egy törvényt módosítani s így némely törvény évtizedeken át hatályban maradt, annak dacára, hogy annak rossz voltát folytonosan hangoztatták. A román törvényhozásnak épp az ellenkező véglet a hibája. Az igazságügyi minisztérium kodifikáló szakosztálya megcsinálja a törvényjavaslatot, anélkül, hogy ismerné az újonnan csatolt részek jogintézményeit, vagy csak törődnek is ezekkel. A miniszter nem kérdez meg senkit, legfeljebb a törvényhozó tanácsot, a Consiliul Legislativot, mert annak megkérdezését az alkotmánytörvény írja elő. Ez meg is teszi a maga észrevételeit s javaslatait, ezeket azonban a miniszter következetesen ignorálja. Azután betérjesztik a javaslatot a törvényhozás elé, többnyire az ülészak végén, amikor az túl van halmozva munkával s 1–2 napos vita után, amelyet többnyire a mi pártunk provokál, a többség parancs-

szóra, megszavazza azt. Tipikus példája ennek a gyorsalpalásszerű törvényhozásnak a „kényszervégrehajtásra vonatkozó némely rendelkezéseknek egységesítéséről” szóló, a Monitorul Oficial 1930 július 11-iki számában megjelent törvény, amely nagyon is bénítólag fog hatni a Magyarországtól átcsatolt országrész hiteléletére.

Nálunk merülhettek fel panaszok arra nézve, hogy a kamatok túlmagasak s az adóst tönkreteszik, vagy hogy a hitelezők kritikus időkben felmondják az adósnak a hitelt, de amiatt tudtommal még soha senki sem panaszkodott, hogy az adósok amiatt mentek tönkre, mert túlságosan gyors a behajtási eljárás. Sőt ellenkezőleg: valóságos Eldorádója volt eddig is ez az országrész a rosszhiszemű adósoknak, akik alaptalan előterjesztésekkel s felfolyamodással a hitelező követelésének behajtását igen könnyen évekig is el tudták húzni. S most jön ez az 1930-as végrehajtási novella s az árverés alá kerülő ingatlan szakértői megbecsültetésével s kontrabecsültetésével, az ingatlan haszonélvezetére vezetendő végrehajtás eltiltásával újabb eszközöket nyújt a rosszhiszemű adósnak arra, hogy ingatlanának elárvereztetését elodázza, sőt azáltal, hogy 6. cikkében a jelzálogos hitelezőnek megengedi, hogy az ingatlanra bánatpénz letétele nélkül árvereljen, azt egészen meg is hiúsítsa. Ebből a célból elég, hogy az adós 3–4, teljesen vagyontalan jóakarójának fiktív követeléseit az ingatlanra jelzálogilag bekebeleztesse. Megtartják az árverést, árverez az első ilyen hitelező egy lehetetlenül magas összeg erejéig, leütik rá az ingatlant, eltelenek az árverési feltételekben kitűzött fizetési határidők, a vételárat nem fizeti ki, – megkérik s megtartják a visszárverést. A vagyontalan árverelőtől nem lehet megvenni semmit, de a visszárvetés megtartásáig eltelt egy jó félesztendő. Akkor ugyanezt kezdi előlről a második ilyen jelzálogos hitelező, utána a harmadik s ha ez is végigjátszotta ezt a játékot, bekebelezeti magát egy negyedik az ingatlanra, vagy újakezdi a manipulációt az első, mert nincs semmi törvényes rendelkezés, amelynek alapján őt ettől el lehetne tiltani.

A miniszteri indokolás szerint az ingatlanok szakértői megbecslésére vonatkozó rendelkezéseknek az volt az in-

doka, hogy a regáti végrehajtási eljárás szerint az árverés sikertelensége esetén az ingatlant becsértékben oda lehet ítélni a végrehajtató hitelezőnek. A mi végrehajtási törvényünk szerint erre nincs mód. E törvény alapján sohasem származhatik az adósra nézve kár abból, hogy az ingatlan becsértéke, illetve kikiáltási ára túl alacsony, mert hiszen fölfelé lehet árverelni bármely összegig. Nálunk legfeljebb az volt néha a baj, hogy az adóalapon megállapított kikiáltási ár túl magas volt, mert a házbéradó alá eső házak a kikiáltási ár felénél, egyéb ingatlanok pedig annak kétharmadánál olcsóbban el nem árverezhetők. Emiatt kellett néha az elárverezendő ingatlant szakértővel megbecsülni, amire a mi törvényünk is módot nyújt.

A mi viszonyaink között ez a novella nemcsak teljesen indokolatlan, hanem káros is s attól tartunk, hogy rövid idő alatt egyenesen katasztrofális hatású lesz.

*

Az elmondottak alapján határozati javaslatképpen előterjesztem, mondja ki a tisztelt Szakosztály, hogy követeli:

a Magyarországtól elcsatolt részeken működő bírák létszámának szaporítását;

a bírák, valamint a bírósági s különösen a telekkönyvi kezelőszemélyzet fölötti hatósági felügyelet realisabbá és hatályosabbá tételét;

a bélyegtörvény olyatén módosítását, hogy az igazságszolgáltatás a törvény fiskális céljaitól függetleníttessék;

a portárel-rendszernek a csatolt részeken való megszüntetését;

annak törvényhozási kimondását, hogy a közjogi testületek ellen hozott marasztaló ítéletek végrehajthatók, tekintet nélkül az illető testület költségvetésére;

az egyes végrehajtási rendelkezések egységesítéséről szóló 1930. évi novellának, mint a telekkönyvi rendtartással s az itt hatályban lévő végrehajtási kódexszel meg nem egyező törvénynek, a Magyarországtól átcsatolt területeken való hatályon kívül helyezését.

A javaslatok egyhangulag
elfogadtatnak.